

Мініна О. В.,

Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Горлівка

АНТРОПОНІМІКОН ТВОРУ КЕНА ФОЛЛЕТТА «СВІТ БЕЗ КІНЦЯ»

У статті розглянуто антропонімикон твору Кена Фоллетта «Світ без кінця», виявлено основні особливості побудови та семантичного навантаження антропоетонімів у художньому тексті, подано схему антропонімічного апарату твору.

Ключові слова: літературна ономастика, поетонім, антропоетонім, структурні моделі, семантичні розряди.

В статье рассмотрен антропонимикон произведения Кена Фоллетта «Мир без конца», выявлены основные особенности построения и семантической нагрузки антропоэтонимов в художественном тексте, представлено схему антропонимического аппарата произведения.

Ключевые слова: литературная ономастика, поэтоним, антропоэтоним, структурные модели, семантические разряды.

The article focuses on Ken Follett «World without end»'s antroponymicon, basic features of antopoetonyms' structure and semantics are demonstrated, the scheme of antroponyms in the novel is presented.

Key words: literary onomastics, poetonym, antropoetonym, structural models, semantic types.

Спрямованість художньої літератури на людину та її антропоцентризм зумовили одну із особливостей літературної ономастики – антропоетоніми складають основний шар власних назв художнього твору. Антропоетоніми – невід’ємний елемент форми художнього твору, стилу письменника, один із засобів, що створює художній образ. Вони можуть нести ярко виражене змістове навантаження, мати схований асоціативний фон і певний звуковий облік [1, с. 259]; імена можуть передавати національний та місцевий колорит, відображувати історичну добу, до якої належать події твору, мати соціальну характеристику. Дуже часто робота письменника над створенням антропоетонімів уявляє собою складний та трудомісткий процес, оскільки вони мають бути стилістично вірними та точними, повинні відповідати духу, меті та ідеї твору [2, с. 4].

Дослідженню власних назв у літературній ономастиці присвятили свої роботи вітчизняні та російські дослідники, серед яких О. В. Суперанська, М. В. Горбаневський, Ю. О. Карпенко, О. І. Фоякова, В. М. Калінін, Н. В. Васильєва, Л. О. Белей, безпосередньо вивченням антропонімикону різних письменників займалися Н. Ю. Тодорова, яка дослідила антропонімію М. Твена, Н. Я. Бияк, яка вивчала антропоніми в українських прозових творах та виявила різні варіанти їх відтворення засобами німецької мови, О. В. Климчук, яка дослідила літературно-художній антропонімикон П. Куліша, Н. Ф. Попович, яка проаналізувала літературно-художню антропонімію української драматургії XIX – XX ст., Т. М. Наумова, яка вивчала номінацію особи у сатирично-гумористичних творах І. Франка та В. Самійленка та багато інших. Слід зазначити, що увагу дослідників зосереджено переважно на вивченні антропонімічної системи в творах вітчизняних письменників, а багатий антропонімикон англословних письменників, зокрема сучасного британського письменника Кена Фоллетта та його твору «Світ без кінця», не був об’єктом вивчення ані вітчизняних, ані закордонних дослідників, але представляє лінгвістичну та ономастичну цінність.

Метою нашої статті є виявлення та опис структурних і семантичних особливостей антропоетонімів у творі Кена Фоллетта «Світ без кінця» шляхом аналізу 568 одиниць, що були вилучені з тексту твору методом суцільної вибірки.

Сага Кена Фоллетта «Світ без кінця» є сиквелом відомої саги письменника «Стовпи Землі», має розгорнений сюжет, низки взаємопов’язаних подій і їх учасників – персонажів, тому антропоетоніми, включаючи також численну кількість варіантів одного й того ж імені, мають найбільшу частотність вживання в порівнянні з іншими розрядами поетонімів, підкреслюючи вагомість антропоетонімів для досягнення письменником мети та реалізації його творчого задуму. На наш погляд, семантичні типи не обмежуються використанням лише звичайних імен, прізвищ та прізвиськ. Розглядаючи етніміми поза художнім текстом, дослідниця О. В. Суперанська доводить лінгвістичну неспроможність зачислення етніміми до категорії власних імен [5, с. 174-205]. Але в літературному творі етніміми вказують на національну приналежність персонажів твору, часто уживаючись замість імен та прізвищ, саме тому ми вважаємо доцільним віднести етніміми до розряду антропоетонімів. Антропонімічну систему твору складають не тільки окремі імена, прізвища, прізвиська та етніміми, але й їхні сполучення, тому існуючі структурні моделі також потребують систематизації та узагальнення.

У творі Кена Фоллетта «Світ без кінця» виокремлено однокомпонентні, двоконпонентні, трикомпонентні та багатокомпонентні антропоетоніми. Вибір антропонімічних конструкцій обумовлено ступіню значущості персонажа в родині, суспільстві, окремій соціальній групі [6, с. 41], а також він залежить від контексту, а всі структурні моделі взаємопов’язані та співвідносяться одна з одною, оскільки дво-, три- та багатокомпонентні антропоетоніми часто утворено від однокомпонентних, або навпаки, після введення персонажа у твір за допомогою двоконпонентної або трикомпонентної формули трохі згодом автору легше оперувати однокомпонентною моделлю. Група однокомпонентних антропоетонімів за кількістю (255 одиниць) майже співпадає з двоконпонентними (260 одиниць), але за частотністю вживання у творі набагато їх випереджає. Серед однокомпонентних моделей домінують особові повні імена з реального іменника доби Середньовіччя (*William, Richard, Ralph, Roger, Alfred, David, Thomas, Peter, Mark, Martin, Edward, Edmund*), італійські імена грецького або латинського походження (*Agostino, Alessandro, Buonaventura, Gianni, Laura, Loro, Murdo, Silvia*) та імена єврейського походження (*Aaron, Josef, Joachim, Josiah*), що пояснюється часом, у який відбуваються події твору. У Середньовіччі досить широко стали використовуватися скорочені та зменшувально-пестливі форми повних особових імен при зверненні до

дітей, близьких, знайомих та рідних у неофіційній обстанові [3, с. 24]. Отже в тексті твору знаходимо скорочені імена, які є первинними дериватами та створюються зазвичай за допомогою скорочення основи повного імені, наприклад, *Meg, Madge* та *Margery* – скорочене від *Margaret*, *Arn* – від *Arnaud*, *Cath* – від *Catherine*, *Vi* – від *Viola*, *Beth* – від *Elizabeth* тощо. Крім того вживаються також гіпокористичні імена, що є вторинними дериватами та утворюються в два етапи: спочатку відбувається скорочення основи повного імені і лише потім до цієї основи додається афікс, в англійській мові зокрема це суфікси *-ie/-y*, наприклад, *Bennie, Roley, Peggy, Toby, Jimmie, Bessie, Dickie, Julie, Mattie* та ін. Однокомпонентні прізвиська та прізвища не є досить поширеним явищем, але є певна кількість таких одиниць. Наприклад, прізвиська характеризують насамперед професійно-посадову діяльність їхніх носіїв, так *Bailiff* – «заступник шерифа», *Alderman* – «намісник»: «You know perfectly well who I am, and you can call me *Alderman* ...» [7, с. 918]. Прізвища або походять від назв місцевостей Уельса та Нормандії *Monmouth* та *Alençon*, або вживаються з флексією множини *-s* та означенням артиклем *the* для узагальнення та вказування на всіх членів цієї родини разом, наприклад, *the Fitzgeralds, the Carolis, the Webbers*: «But for families such as *the Webbers* ...» [7, с. 388]. Етноніми можна умовно поділити на нехарактеризуючі, тобто ті, які вказують на національність або місце проживання (*the Arabs, the Italians, the Londoner, the Moors, the Scots, the Venetians*), та характеризуючі, які мають у контексті характеризуючу сему з експресивним, емоційно-оцінним або навіть локалізуючим значенням (*the sophisticated Florentines*): «The arrangement was considered eccentric rather than scandalous by *the sophisticated Florentines*» [7, с. 601]. І перші, і другі дуже часто використовуються у множині та їм передують означений артикль.

Особові імена можуть уживатися разом з прикладкою, прізвиськом або прізвищем та створювати двокомпонентні моделі. Серед двокомпонентних моделей домінують прикладка + ім'я, ім'я + прізвисько та ім'я + прізвище. У першій структурі за допомогою прикладки, що вживається перед антропоетонімом, може виражатися професійна та соціальна приналежність персонажів, тобто прикладка, виражена іменником, вказує на церковний сан (*Archbishop Henri, Bishop Philemon, Brother Godwyn, Mother Cecilia*), на родинні зв'язки (*Aunt Petronilla, Grandfather Wooler, Uncle Edmund*), на ранг або титул (*Earl Roland, Lady Matilda, Lord Stephen*) або на професійну приналежність (*Master Watkin, Sheriff Bernard*). Конструкції, у яких одна з компонентів виражена прізвиськом чи прізвищем, мають багато спільного, адже спочатку виникли прізвиська, які згодом перетворилися у прізвища, і, на жаль, «неможливо точно встановити час, коли англійські прізвиська перетворилися на прізвища» [4, с. 10]. Отже, як прізвиська, так і прізвища підрозділяються на: генеалогічні або відантропонімні, що вказують на родинні зв'язки (*Annie Jones, Merthin Fitzgerald, Merthin Haroldson, Maud Roberts*); місцеві або відтопонімні, що вказують на походження та місце проживання (*Andrew Lynn, Carl Shaftesbury, Christophe de Longchamp, Gilbert of Hereford*); професійно-посадові, що відображують рід занять людини (*Peter Dyer, Mungo Constable, Merthin Bridger, Maldwyn Cook*); описові, які характеризують носіїв з різних точок зору, відображаючи зовнішність (*Richard Brown, Gregory Longfellow*), особові заслуги (*Edward III, Clement VI*), розумові здібності (*Mattie Wise, Marla Wisdom*), місце роботи (*Alfred Shorthouse, Bessy Bell*), національність (*Roger Breton, Bartelmy French*) тощо. Менш чисельними, але не менш вагомими є такі антропонімні моделі як: прізвисько (прикметник) + особове ім'я, де прізвисько може вказувати на вік, зовнішність або розумові здібності носія (*Old Julie, Crazy Nell*), прикладка + професійно-посадове прізвисько, де прикладка показує церковний сан, родинні зв'язки, професійну приналежність та ранг або титул (*Father Prior, Cousin Prior, Lord Prior*), ім'я + іменник (*Davey boy*) – досить фамільярне звернення до трактирника, та двокомпонентні прізвиська, що є вигаданими письменником контекстуальними іменами: *Angel of Kingsbridge* (від англ. «ангел Кінгзбріджу») та *Mr. Handsome* (від англ. «містер привабливість»). Обидва герої, мати Мерзіна – *Maud* та *Wulfric*, отримали ці прізвиська завдяки своїй зовнішності: «I asked people who was the pretty girl with the fair hair ... I imagined she might have been an angel ...» [7, с. 288-289], «So what lucky girl got *Mr. Handsome*? As it happens, *Wulfric* married me» [7, с. 422].

Трикомпонентні антропоетоніми представлено переважно моделлю прикладка + ім'я + прізвисько/прізвище, де прикладка може вказувати на церковний сан, ранг/титул або професійну приналежність, а прізвиська чи прізвища можуть бути місцевими, описовими або генеалогічними. Наприклад, *Archdeacon Reginald of York*, де *Archdeacon* – прикладка з вказівкою на церковний сан, *Reginald* – повне особове ім'я, *a of York* – місцеве прізвисько, або *Sir Ralph Fitzgerald*, де *Sir* – прикладка з вказівкою на ранг, *Ralph* – повне особове ім'я та *Fitzgerald* – генеалогічне прізвисько. Трикомпонентна модель ім'я + прізвисько + прізвисько не є часто вживаною, нами зафіксовано тільки два випадки такої структури: *Ralph Fitzgerald of Wigleigh, Harry Plowman of Outhenby*, де *Ralph* та *Harry* – особові імена, *Fitzgerald* та *Plowman* – генеалогічне та професійно-посадове прізвиська відповідно, *of Wigleigh* і *of Outhenby* – місцеві прізвиська. Багатокомпонентні антропоетоніми представлено також лише двома структурними одиницями: *King Philippe VI of France*, що створено за моделлю прикладка з вказівкою на титул + особове ім'я + описове прізвисько + місцеве прізвисько, та *Harry Mercer of Cheapside, London*, яка побудована за схемою особове ім'я + професійно-посадове прізвисько + місцеве прізвисько + місцеве прізвисько.

Отже узагальнена схема антропонімичного апарату твору Кена Фоллетта «Світ без кінця» виглядає таким чином:

І. Однокомпонентні моделі, до складу яких входять:

1. особові імена (*Caris, Merthin, William, Richard, Ralph, Cuthbert, Andrew*)

а) **повні імена** (*Rannulf, Reginald, Theobald, Timothy, Petronilla, David, Anthony, Godwyn*)

б) **скорочені імена** (*Tom, Peg, Megg, Jack, Dan, Arn, Bill, Cath, Dave*)

в) **гіпокористичні (зменшувально-пестливі) імена** (*Bennie, Davy, Ellie, Joanie, Ozzie*)

2. прізвища (*Alençon, Monmouth, Mortimer, the Fitzgeralds, the Carolis*)

3. прізвиська (вигадані контекстуальні імена) (*Tutty, Bailiff, Alderman*)

4. етноніми (*the Florentines, the Italians, the Londoner, the Moors, the Scots, the Venetians*)

II. Двокомпонентні антропоніми, які будуються за певними моделями:

– **прикладка + ім'я**, де прикладка може вказувати на:

- а) церковний сан (*Bishop Philemon, Father Gaspard, Prior Godwyn, Friar Murdo*)
- б) родинні зв'язки (*Aunt Rose, Uncle Edmund, Widow Huberts, Grandfather Wooler*)
- в) ранг або титул (*Count Charles, Lady Philippa, Miss Margery, Sir Gerald, Queen Isabella, Signor Gianni, Prince Pedro*)
- г) професійну приналежність (*Master Edmund, Sheriff Bernard*)

ім'я + прізвисько (як джерело прізвища), де прізвисько може бути:

- а) генеалогічним (*Willie Bakerson, Merthin Fitzgerald, Merthin Haroldson, Toby Peterson, Emma Butchers, Giles Spicers*)
- б) місцевим (*Andrew Lynn, Annet Wigleigh, Charles of Alençon, Christophe de Longchamp, Henri of Mons, Wulfric Wigleigh*)
- в) професійно-посадовим (*Ben Wheeler, Win Forester, Sarah Taverner, Peter Dyer, Matthew Barber, Martin Chirurgien*)

г) описовим (*Edward III, Clement VI, Alfred Shorthouse, Bessy Bell, Constantine the Great, Mattie Wise, Davey Whitehorse*)

– **прізвисько (прикметник) + особове ім'я**, де прізвисько може вказувати на:

- а) вік (*Old Joan, Old Joseph, Old Julie, Young Richard, Little Merthin*)
- б) зовнішність (*Blind Carlus*)
- в) розумові якості (*Crazy Nell*)

– **прикладка + професійно-посадове прізвисько**, де прикладка показує:

- а) церковний сан (*Father Prior, Mother Prioress*)
- б) професійну приналежність (*Master Bailiff, Master Constable*)
- в) родинні зв'язки (*Cousin Prior*)
- г) ранг або титул (*Lord Prior*)

– **ім'я + прізвище**, де прізвище може бути:

- а) місцевим (*Gilbert Hereford, Alan Fernhill, Bess Hampton, Gilbert Hereford, Jake Riley*)
- б) генеалогічним (*Annie Jones, David Johns, Maud Roberts, Marguerite Jones*)
- в) описовим (*Bartelmy French, Gregory Longfellow, Jack Marrow, Marla Wisdom, Richard Brown*)

ім'я + іменник (*Davey boy*)

– **прізвиська** (вигадані контекстуальні імена) (*Angel of Kingsbridge, Mr. Handsome*)

III. Трикомпонентні моделі, які складаються за формулами:

прикладка + ім'я + місцеве прізвисько, де прикладка вказує на:

- а) церковний сан (*Archbishop Piers of Monmouth, Archdeacon Reginald of York, Bishop Henri of Shiring*)
- б) ранг або титул (*Lord William of Caster, Lord Ralph of Wigleigh, King Jean of Bohemia, King Philip of France, Sir Godfrey de Harcourt, Sir Guy de Bois*)
- в) професійну приналежність (*Alderman Merthin of Kingsbridge*)

прикладка (ранг/титул) + ім'я + описове прізвисько (*King Edward II, King Edward III, King Henry II*)

прикладка + ім'я + прізвище, де прізвище:

- а) місцеве (*Sir Alan Fernhill, Sir Lewis Abingdon, Sir Stephen Wigleigh, Sir Thomas Langley, Sir Wilbert Wheatfield*)
- б) генеалогічне (*Sir Peter Jeffries, Sir Ralph Fitzgerald*)
- в) описове (*Sir Edward Courthouse, Sir Gregory Longfellow, Sir Herbert Montain*)

ім'я + прізвисько + прізвисько (*Ralph Fitzgerald of Wigleigh, Harry Plowman of Outhenby*)

IV. Багатокомпонентні моделі, що представлено схемами:

прикладка + ім'я + прізвисько + прізвисько (*King Philippe VI of France*)

ім'я + прізвисько + прізвисько + прізвисько (*Harry Mercer of Cheapside, London*)

Підсумовуючи все сказане, зазначимо, що антропоніми є дуже важливою складовою поетонімосфери художнього твору, які відрізняються низкою структурних та семантичних особливостей. У силу історичних чинників у творі Кена Фоллетта превалюють однокомпонентні та двокомпонентні антропоніми. У складі двокомпонентних конструкцій більше семантичне навантаження мають компоненти, виражені прикладкою зі значенням професійного або соціального статусу героїв, прізвиськом чи прізвищем з характеристичним значенням. Структурно-семантичний аспект антропонімів тісно пов'язаний з функціональним аспектом, крім того антропоніми не вживаються ізольовано від інших розрядів поетонімів, тому перспективним напрямком дослідження вважаємо виявлення функціональних особливостей антропонімів у творі та комплексний аналіз всієї поетонімосфери художнього твору.

Література:

1. Белоусова Л. Имена собственные в контексте фэнтезийного произведения Дж. К. Роулинг о Гарри Поттере / Л. Белоусова // Наукові записки. – Випуск 105 (2). – Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 259-262.
2. Горбаневский М. В. Ономастика в художественной литературе: Филологические этюды / М. В. Горбаневский. – М. : Изд-во УДН, 1988. – 88 с.
3. Комова Т. А. Имя личное в истории и культуре Великобритании и США: Учебное пособие / Т. А. Комова, С. И. Гарагуля. – Белгород : Изд-во БелГТАСМ, 1998. – 72 с.
4. Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий: 22700 фамилий / А. И. Рыбакин. – М. : Астрель, АСТ, 2000. – 576 с.
5. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.
6. Туманова В. В. Ономастикон И. Э. Бабеля (на материале книги «Конармия») / В. В. Туманова // Язык и стиль произведений И. Э. Бабеля, Ю. К. Олеси, И. А. Ильфа и Е. П. Петрова: Сборник научных трудов. – К. : УМК ВО, 1991. – С. 39-45.
7. Follett, Ken World Without End / K. Follett. – New York : New American Library, 2008. – 1015 p.